D·N
2/9 1951

Själarnas ingenjör

I Pravda betecknades "den store och vise" Stalin i en artikel för ett par veckor sedan som "människosjälarnas ingenjör". Den ryska tidningen använder härvid till de insatser Stalin gjort för litteraturen; genom en rad direktiv — med åtföljande utrensningar inom författarkåren — hade den ryska dikten reformerats och de "kosmopolitiska" borgerliga och till västern anknytande tendenserna undertryckts. Ännu är inte allt i sin ordning, framhöll tidningen, men man är på god väg att finna en litteratur som är ett "redskap för kommunismen" — alltså för det härskande partiet och diktatorn.

Liknande segerfanfarer hörde vi från Tyskland för tio år sedan. Alla livsyttringar, andliga och materiella, var på väg att infogas i, att bli uttryck för nazismen, försäkrade man, från musiken till matematiken. Det mål var nära då, enligt auktoriteten Carl Schmitt, "fullständig artikel uppstår mellan ledare och följe". Det fanns inte längre "någon fri tävlan mellan tankar, utan det finns tankar som gäller, tankar som inte gäller och tankar som utrotas"; mellangruppen, de tolererade men icke påbjudna tankarna, närmade sig ett helt oskadligt minimum.

De medel som använts har i båda fallen varit desamma; man har, såsom Mussolini uttalade, byggt på "makt och samtycke", på våld och propaganda. Våldet: det är avrättningarna, koncentrationslägren, tortyren, deportationerna, undanröjandet i tystnet, övervakningen i detalj. Genom att stympa folket, genom att utrensa de kritiska och tveksamma och sätta skrämsel i alla uppnås den formbarhet hos massan som ger diktatorn möjlighet att fungera som skapare av nya människor, som själarnas ingenjör, som Gud. Och denna möjlighet utnyttjas genom en propaganda som inte går ut på blott att forma en viss tro, en viss hållning, en viss gemenskap, utan också och framför allt på att göra lydaktigheten och auktoritetstron så totala att de behärskande är redo att ändra tro och hållning vid en vink från ovan. Den djupaste tron skall helt enkelt gälla det outgrundliga, det växlande som ledaren representerar, den skall gälla själva makten. Så har framstegsideologernas tanke på en fullandring av den jordiska tillvaron under uppgivande av den humanistiska utopin slagit om i en överflyttning av det gudomligas attribut från himmelen till jorden. Partimannen som genom intriger och våld vunnit makten, som genom intriger och våld vill utvidga sin makt, blir Gud, det Gamla testamentets Gud. Och medan skeptikerna kunde betvivla den himmelska Gudens förmåga att ingripa kan ingen betvivla den jordiska Gudens kraft; han kan sannerligen slå med blindhet, förgöra ansiktena och förbinta Sodom och Gomorra.

Hur går det till när själarna görs om? En polsk diktare som länge arbetat bakom järnridån har nyligen sökt ge en förställning om hur författarna reagerar inför tvånget och diktaturen (Milosz i The Twentieth Century). Man får inte fatta saken så enkelt, betonar han, att diktaren skriver i känsla av att utföra ett pålagt och oföränkomligt värv, skriver i omedelbar fruktan för straff. Detta förekommer visserligen också, men för de flesta är en inre omvandlingsprocess avgörande. De vill nå en publik, de vill framför allt känna att de ingår i ett sammanhang, de vill tillhöra den miljö, den värld som omger dem. "Författaren kapitulerar inte för detta 'måste' bara därför att han är rädd för straff. Han tänker på något som är mycket mera väsentligt — på betydelsen av sitt eget arbete." Att stå emot tjänar ingenting till; endast genom att acceptera kan en position nås för skapande arbete. Så glider den enskilde sakta över från ' kritik till provisoriskt godtagande och därifrån till en tro som inte är helhjärtad, men tillräckligt stark att ge utrymme åt längtan att skapa något; ofta beledsagas denna utveckling av kriser med samma kännetecken och förlopp som de religiösa omvändelserna. Som ett slags payklisk skada kvarstår hos dessa omformade intellektuella en känsla av tomhet, av hopplöshet, av skuld.

Men ungdomen, barnen — i all politik är det vanligt att prisa dessa uppmarscherande rekryter, och i diktaturerna mer än på andra håll. Ty här skall absolutionen vinnas, tvivlen stäckas, den perfekta tron på de härskande klomma. I skolorna, i organisationerna, i ungdomslägren och på de stora festerna drillas dessa barn och dessa ungdomar till en tro som skall ha tillitens glädje och det oreflekterades fasthet. Vi läste nyss om småttingarna i Östtyskland som på frågan vem som gav dem mat och husrum omedelbart och naturligt svarade med namnet på den store och oförliknelige — med Stalin; det är den nya varianten av "Fader vår". Alla tvivel skall bli omöjliga; de föräldrar som vågar skada sina barn genom sådant riskerar ju fängelse och grypgel. Så skall då mänskligheten, den kommunistiska mänskligheten, ändligen nå tro n, den odelbara och tveklösa, den tro som aldrig hört tvivlets viskningar eller förnekelsens protester. Det skall bli frid i själarna, även om det inte blir fred på jorden.

Hur det lyckas vet man inte. Man vet att resultaten är vådliga, att ständigt nya skaror samlas kring hammaren och skäran i anda och sanning, men man vet inte om traditionerna, muntligt och skriftligt bevarade, ryktena utifrån, den egna tankens djärvheter kan i avsevärd grad motverka ingenjörsarbetet. Vad vi säkert vet är att en total seger för själarnas ingenjör är den totala förnedringen, uppgivandet av vad förkastande och tvivel byggt upp sedan årtusenden.

Sverige och Schumanplanen

Utrikesminister Schuman berörde i en presskonferens i Paris på fredagen om det stora nu startfärdiga försök till europeisk järn- och kolgemenskap som bär hans namn även Sveriges ställning. Den blir inte ändrad, ansåg den franske politikern, eftersom den svenska järnmalmen kommer att behålla sin europeiska marknad. Den svenska industrin kommer också att få sitt materialbehov tillgodoset. Enda skillnaden blir att Sverige får göra upp med den nya kartellen som helhet i stället för med var och en av deltagarstaterna.

I Sverige finner man nog detta resonemang en smula förenklat. Schumanplanen är inte bara det rationaliseringsinstrument som framträder i dess politiska beskrivning, utan i lika hög grad ett redskap för att lägga den tyska stålindustrin under en internationell kontroll, som kan göra det tillräckligt svårt i strid mot stillestånds bestämmelserna och de tidigare fredsplanerna utnyttja hela denna industris kapacitet och inte tämpa ned den som ett led i Tysklands pacificering. Samtidigt vill Frankrike genom planen tillförsäkra sig fortgående leverans av de tyska kol som det kunnat betinga sig under ockupationen.

Planen har också riktlinjer för poolning av en eventuell lågkonjunktur på kol- och stålområdet. Denna sida saknar för närvarande all aktualitet, eftersom både rustningarna och en allmän förnyelse av den industriella produktionsapparaten framkallat en järnkonjunktur av tidigare okänd styrka och förmodligen stor varaktighet. I detta läge har man sökt avtala om fördelning av den löpande kol- och järnfångsten mellan Marshallländerna enligt någon av dem alla godtagen behovsskala. Den verkliga uppdelningen har dock skett genom de bilateralа avtalen, där behoven nog lättast vunnit beaktande i samma mån som de kunnat förbindas med leveransförmåga i fråga om andra eftersökta industriella råvaror. För Sverige är det härvid en fördel att den långsiktiga bedömningen av järnproblemet, vid de senaste månadernas Genèveförhandlingar förskjutit den trängsa sektionen från de just nu utpräglat knappa koleh till den högprocentiga malmen, som vårt land anses kunna avsätta ända intill produktionsförmågans gräns. Det är den omständigheten och vår likaledes avsevärda exportförmåga för alltjämt mycket begärliga skogsprodukter som bygger upp vår förhandlingsbas om betalningen för dessa våra produkter både i kol och andra viktiga industriförnödenheter. Samtidigt är att vi trots kartelleringen genom Schumanplanen alltjämt kommer att göra våra bytesaffärer med ett land i taget och att Schumannmyndighetens godkännande av transaktionerna blir en angelägenhet inom kartellen, alldeles som vi gjort våra leverans- och köpeavtal med Tyskland även då detta land för sin export varit beroende av ockupationsmyndigheterna.

Elektrifieringsarbetena vid Oxelösund påbörjade vid måndagsskiftet. Arbetet startades i Oxelösund, och elektrifieringen kommer alltså att i första hand beröra bandelen inom Södermanlands län.

En gengångare från en ond tid

har dykt upp i spalterna: enligt ett telegram från Hamburg har dr Sven Hedin skickat ett lyckönskningstelegram till den nygrundade frontkämpeorganisationen Freikorps Deutschland, som är avsedd att samla extremt nationalistiska och militaristiska element. Det finns ingen anledning att bli förvånad. Dr Hedin ville aldrig veta sanningen om Hitler, utan fortsatte sina huvudlösa lovpartsingar in i det sista. Det är därför helt naturligt att när nazismen nu åter sticker upp huvudet och det Hitlervänliga agerna för att hylla varandra som "Europas räddare" skall dr Hedin passet vara framme och gratulera.

Från svensk synpunkt är dr Hedins senaste tilltag helt irriterande! Här finner sig ingen vettig människa längre vid vad han säger. Tyvärr gäller detsamma inte om Tyskland där Hedin alltjämt torde ha en viss auktoritet. För ett demokratiskt Västtyskland finns ingen anledning uppgift än att sätta de extremistiska organisationerna på plats. Genom sina hyllningar åt nazister och nynazister har dr Hedin ett handtag åt den nuvarande regimens fiender, som dessa säkert kommer att söka utnyttja. Så mycket angelägnare att det med all kraft inskärps att dr Sven Hedin lika litet nu som under det andra världskriget representerar någon svensk opinion.

PRESSGRANNAR

De extraordinära åtgärderna till följd av sjuksköterskekonflikten diskuteras på ledargarna ledarsidor. Morgon-Tidningen (s):

När sköterskorna redan nått två lönegrader — vardera representerande i runda tal 300 kr. om året — plus ersättning för beordrad övertid och andra förmåner, kunde de räkna med att en skiljedom under allt förhållandena kommit att innebära en avsevärd lyftning över tidigare nivå. Man tycker att de i sammällssolidaritetens namn borde godtagit den och kommit igen längre fram. I stället framhäver de med att ultimatum och manar därmed fram tvångsåtgärder, efter som statsmakterna inte gärna kan tillåtagande se att sjuka människor lämnas utan hjälp. Anmärkningsvärt är att man inte ens velat vara med om ett så långt uppskov med stridsåtgärder att frågan kunnat i vanlig ordning underställas höstriksdagen — i stället framtvingas hela denna apparat med extra riksdagsinkallelse, trots att resultatet synes givet.

Tvångsskiljedom är emellertid ingen god lösning på förhållandena mellan arbetsmarknadens parter, fastslåtter regeringsorganet:

Att tvinga någon att arbeta på en viss arbetsplats eller inom ett visst yrke går inte gärna att i längden förena med vår demokratiska uppfattning. Sådan dirigering kan vi inte tänka oss annat än i akuta krislägen, under krig eller liknande förhållanden. Icke heller sjuksköterskorna kan i all framtid tvingas förbli sjuksköterskor. Är de missnöjda med tvångsskiljedomen kan de inte rimligen åläggas att framgent stanna inom sjukvården. I längden måste därför den tillfälliga tvångslösningen ersättas med en hållfastare lösning, byggd på partsernas fria överenskommelse.

Svenska Dagbladet (h) tänker sig tvångsskiljedom som bestående instrument:

Om riksdagen måste behandla propositionen bör den emellertid granska problemet i hela dess vidd. Det blir då tillfälle att begära att regeringen tar upp frågan om samhällsfarliga konflikter över hela linjen. Den passivitet, som visats inför konflikter, i vilka LO varit engagerad, står i klar motsättning till den nu behandlade lagstiftningen. När portvaktsstrejken pågick i Stockholm, fingo gamla, sjuka och barn frysa i lägenheterna — regeringen var ointresserad. I Göteborg, Malmö och Norrköping fungerade icke kommunikationsmedlen under månader — något regeringsutgörande hördes icke av. Passiviteten härvidlag bör kunna få sin belysning i riksdagen, som också borde pröva om icke en generell lagstiftning för liknande fall framdeles kunde komma till stånd, varigenom större förutsättningar skulle skapas för ovald, rättsäkerhet och likställighet mellan parterna.

Upsala Nya Tidning (fp) framför en rakt motsatt mening och anser också att tvångshotet försvårar en frivillig överenskommelse:

I en normal medling skulle det ha varit ganska upplagt för en kompromiss i trakten av tre lönesteg. Men detta var ingen normal medling. Den kunde på sitt sexarsstadium aldrig frigöras från tanken på tvångsskiljedomen. Båda parterna måste med hänsyn till den säga sig att om de barn grävde ner sig i sina skyttegravar, så kunde inte gärna skiljedomen sluta på annat än medeltalet trots om därmot endera gick den andra till mötes, men denna då sade nej, kunde det hända att skiljedomen i stället slutar på två eller fyra lönesteg, dvs. till nackdel för den som tagit det första steget till sammanjämkning. Och så blev det ingen kompromiss.

Kan regeringen su rätta till denna effekt av tvångshotet? Näppeligen. När en så erkänt skicklig och auktoritativ medlare som landshövding Bergquist inte kunnat få statsmännen att klarna, är det inte gå att skapa ett nytt läge enbart genom att återta hotet — ingen kan ju riktigt lita på att återtagandet vore definitivt. Den sten som hr Mossberg tappade lär alltså få fortsätta att rulla till domslutet. Men det är önskvärt att regeringen försäkrar att tvångsförfarandet endast i ytterste nödfall skall uppgrepas, och det är självklart att alla riksdagens frihetsvänner kommer att kriva en sådan deklaration, slutar Upsala Nya Tidning.

Också Arbetaren (syndikalistisk) är inne på tanken att regeringens tvångshot försvårar en uppgörelse. Tidningen gör följande konstruktion:

Har då sköterskorna spänt bågen för högt i detta fall? Möjligen kan det sägas. Men man kan heller inte hålla för uteslutet att viftandet med tvångslagen i ett kritiskt mål under pågående förhandlingar har medverkat till den mindre lyckliga utvecklingen. Sjuksköterskorna kanske mer eller mindre utpräglat resonerar som så, att både regeringen hotleka med tvångsförfarande, så skall den få leken. Ekonomiskt kan vi väl inte förlora något på saken. Det kan nämligen vara så att medelvetenheten om tvångslagen hos sköterskorna har avkopplat den djupare ansvarskänsla som är den enda egentliga grundval på vilken konflikter av detta slag kan lösas.

Aftontidningen (s) tar upp en viktig sida av problemet:

Att åtgärder som alla är emot gärna måste tillgripas, visar att samhället är oförberett för sådana situationer som sjuksköterskornas förfarit, över huvud taget för konflikter bland anställda i allmänt tänst. Hela vår arbetsmarknadslagstiftning är uppbyggd för att regleras arbets- och löneförhållanden inom industrin och sådan enskild och allmän tjänst, som regleras genom kollektivavtal.

Tjänstemannaställning har tidigare ansetts vara fredad för konflikter; strejkrätt finns alltjämt inte i vanlig bemärkelse för stats- och kommunaltjänstemän. På detta område befinner sig arbetsrätten på glid:

Arbetskonflikter uppstår på en omvig genom blockad av nyanställningar och genom massuppsägningar av personal, ofta på nyckelposter. Formellt är dessa tjänster fria för en del underklader, märkta med bokstäverna RR. Polisen misstänker att det är några bilkåtande pojkar som stulit skinnet med pengarna.

Agenten har utlovat belöning till den som kan återskaffa något av det stulna. Polisen är angelägen om att de som eventuellt får se några pojkar växla tusenkronssedlar varskor polisen.

50 tyska adoptivbarn till Sverige. Den första gruppen på 20 barn av de 50 tyska och österrikiska barn som föreningen Rädda Barnen ämnat sig att ta emot i Sverige anländer på måndag med tanktåget södер ifrån. De äfljes av fyra tyska och österrikiska sköterskor. Barnen kommer från uppsamlingshem i Salzburg och München. Barnen skall vistas några månader på barnhemmet i Djursholm. De skall sedan överlämnas till fosterhem för att så småningom adopteras.

47 tusenlappar 2 kuppers byte

47 tusenlappar har enligt anmälan till kriminalpolisen stulits vid två kupper, den ena i en bil vid Drejargatan natten till lördagen, då 20.000 kr. tillgreps, den andra i en direktörsbostad vid Scheelegatan, där en portfölj skalle ha lämnats på 27.000 kr.

Direktören upplyser att han var bortrest mellan den 25. och 30 augusti, och det var när han återvände hem som han märkte att lasten till ytterdörren var upbrutet. Inne i lägenheten fann han att en skrivbordslåda, som att inget av värde i den förvunnit.

På gatvet hade han emellertid en portfölj, som enligt direktörens uppgift innehållit 27 tusenlappar. Portföljen fanns kvar, men var upplurvten och sedlarna borta. Kriminalen har konstaterat att inbrottet måste ha skett någon gång mellan kl. 19 och 20 samma dag direktören reste.

De 20.000 kr. förvarades i ett kassaskrin i en parkerad bil. Penningen, som tillhör en fabrikör, låg i ett brunt kuvert i skrinet. Dessutom förvarna samtidigt en snikabox med

Snabb, perfekt betjäning på idrottsplatser.

Stimulerar och svalkar på arbetsplatserna.

Ger värme och vederkvickelse vintertid.

Praktisk och hygienisk — alltid till tjänst på stationer etc.

En nyhet för Sverige — en världssuccé!

OAS betjänar snabbt och smidigt — kalla, svalkande drycker på sommaren, värmande och stimulerande på vintern. Otroligt enkel att handha både för kunden och ägaren.

OAS har inga elektriska ledningar, obegränsade uppställningsmöjligheter både i det fria och inomhus. Lätt att transportera.

OAS har en kapacitet av 20 liter = 100 port. à 0,2 lit. Portionsmått kan regleras. Absolut hygienisk, godkänd av Statens Institut för folkhälsan.

OAS har liten anskaffningskostnad i förhållande till vinstmarginalen.

OAS är en filial utan personal — den höjer Er omsättning och ökar Er vinst och den skaffar-nya kunder åt Er.

Overallt där människor samlas bör det finnas en

Oas
DRYCKESAUTOMAT
— en filial utan personal!

Ni kan se och prova OAS på Sth Eriksmässan, hall SA, monter 830

SWEDISH AUTOMATIC CORP., KUNGSHOLMSGATAN 15, STOCKHOLM, TELEFON 52 10 08

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.